

3. Кравчук Л.М. Є така держава Україна: Матеріали з виступів, інтерв'ю, прес-конференцій, брифінгів, відповідей на запитання / Л.М. Кравчук. – М. : Глобус, 1992. – 44 с.

4. Амосов М.М. Новітня Україна 1991—2001: (Роздуми видатних сучасників) / М.М. Амосов, Л.І. Грач. — К. : МАУП, 2001. — 79 с.

5. Україні не вистачає чітких позитивних образів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dialgs.org.ua/issue_full.php?m_id=8538

Любенька Ю.

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЛІ ЖІНКИ-ЛІДЕРА У ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ

У статті проаналізовано роль жінки у політичному просторі, висвітлено політичні стереотипи стосовно жіночої присутності у політичній системі, визначено основні лідерські якості, які притаманні жінкам-політикам, розглянуто участь жінки на політичній арені у світових масштабах.

Ключові слова: жінка, політична система, лідер.

З кожним роком тема жінки на політичній арені набирає все більших обертів. Насамперед, згадаймо той факт, що жінка виконує роль і матері, і господині, і захисниці, інтуїтивно володіє навичками наведення порядку на довірєній території. Найчастіше жінки успішно поєднують побут і лідерство, користуючись авторитетом і маючи гідний рейтинг. Тому мета даної роботи – з'ясування ролі жінки у політичній системі та характеристика її як лідера на політичній арені. Методологічну базу дослідження становлять праці таких дослідників як Л. Андронік, А. Головацька, О. Микитко, Л. Міронов, Д. Солодова.

Щодо жіночої присутності в суто «чоловічому ремеслі» поширено дуже багато міфів. Існують певні стереотипи, які в більшості випадків нав'язують нам ЗМІ щодо присутності жінок у політиці. Якщо розглядати цивілізовану політику, то найбільш частіше зустрічаються такі кліше, пов'язані з жінками-політиками:

Жінка – це дружина і мати. Об'єднати сімейне життя і політичну кар'єру неможливо.

Жінка не може прийти в політику самотійно, її обов'язково повинні підтримувати впливові чоловіки-політики.

Зовнішність у діяльності жінки-політика важливіша, ніж професійні якості. І як продовження цього стереотипу – особисте життя жінок-політиків, яке отримує більш широкий резонанс у ЗМІ порівняно з чоловіками.

Якщо у жінці-політику щось не вдається, то це все тому, що вона – жінка [5].

З зазначеними стереотипами можна боротися, але набагато розумніше їх врахувати і створити свій образ з урахуванням зрозумілих народові кліше. Адже образ матері в українській ментальності досить часто ототожнюється з образом захисниці. Прогнозована несамотійність допоможе створити свою зону комфорту, приваблива

зовнішність – домогтися уваги. Додавши до образу свою власну унікальність, жінка-політик не залишиться без гідної уваги як ЗМІ, так і політичних соратників і опонентів.

Ступінь присутності жінок в політиці теж буває різним. Для когось присутність поруч жінки дає можливість підсилити власний образ, а для когось жінка-політик поруч – початок кінця власної політичної кар'єри.

Виходячи з зазначеного припущення, доцільно виділити такі форми участі жінки в політиці: *жінка в політиці* та *жінка-політик*. [4].

У першому випадку роль жінки швидше другорядна і зводиться до доповнення чоловічого образу. Ці жінки позбавлені політичної самостійності, повністю підлаштовуються під чоловіка-політика, формують свій образ виходячи з базових характеристик образу чоловіка-політика. До найбільш вдалих прикладів можна віднести Перших леді – в більшості випадків вони перекривають соціальний образ голови держави.

Варіант участі жінок у політичному житті країни у форматі «жінка-політик» означає абсолютно інший образ і, відповідно, амбіції і перспективи. Ці жінки – самостійні гравці на політичному полі без права на слабкість. Їх образ – це ретельно вибудована персональна стратегічна дорога до особистої амбітної мети.

Жінки, активно просуваючи ідеї фемінізму, отримали можливість брати участь у політичному житті держави в багатьох країнах світу. Однак досягають своєї заповітної мети вони різними засобами. Деякі завдячують своїм положенням в суспільстві фантастичним зусиллям і трудовитратам, а інші – здатності вміло користуватися природного зовнішністю і чарівністю для руху нагору. Прекрасні манери, вишуканий стиль в одязі, вміння користуватися фізичними перевагами – навіть на довгий час можуть замаскувати непрофесіоналізм. Як правило, жінки-політики, експлуатують три основних різновиди іміджу, які різко відрізняються один від одного: *жінки-чоловіки, жінки-сірі мишки, жінки-сексуальні символи* [3].

Жінки-чоловіки – тотально консервативний імідж, власниці якого відрізняються високим професіоналізмом, жорсткістю у вирішенні політичних питань і запереченням своєї жіночої сутності при виконанні посадових обов'язків у поєднанні з яскравим зовнішнім іміджем. Класичний представник цього типу – Маргарет Тетчер, експрем'єр-міністр Великобританії. Її позитивний імідж політика базувався на абсолютному консерватизмі, який періодично переростав в тиранію і жорстокість до себе і оточуючих. Її улюблена фраза: "моє життя – це моя робота". Це яскравий представник "чоловіка в спідниці". З її думкою були змушені рахуватися чоловіки у всьому світі. Віртуозний імідж "залізної леді" поєднувався з компетентністю і вмінням веденням справ. Британія мала потребу в твердому лідера і вона отримала його в особі Маргарет. Прем'єр-міністр ніколи не згадувала про свою приналежність до слабкої статі і, навпаки, всіляко демонструвала протилежне. Незважаючи на твердість і політичну принциповість Маргарет Тетчер завжди відрізняло почуття стилю і вміння елегантно одягатися. Її французький колега Франсуа Міттеран зазначав, що «Тетчер очі Калігули, а губи Мерилін Монро» [3].

Імідж "залізної леді" користується популярністю і по сей день, маючи масу послідовників і прихильників серед сучасних жінок, які рвуться на вершину політичного олімпу. Так, наприклад, колишній держсекретар США Кондоліза Райс по іміджу і манерою ведення справ нагадує Маргарет Тетчер. Райс неодноразово заявляла, що "заміжня за роботою", а свою жіночність вона ставить на друге місце.

До такого імідж-типу жінок відноситься Елен Джонсон-Сірліф, що перемогла на президентських виборах в Ліберії. Невпинна і жорстока боротьба з ненависним режимом нагородила її титулом "залізної леді" [2].

Жінки-сірі мишки – представниці неяскавого зовнішнього іміджу, їх політичні методи непередбачувані і не пов'язані з обмірковуванням наслідків. Такі жінки по своїй психологічній природі повільні і в очах громадськості часом постають у занадто «домашньому» образі. Проте деякі представниці слабкої статі, не відзначаючись яскравими зовнішніми даними, також успішно конкурують з чоловіками. Так, наприклад, канцлер Німеччини Ангела Меркель є найяскравішим представником типу "сіра мишка". На подібний спосіб, безумовно, накладає відбиток її походження – вона дочка священика. З величезним трудом Меркель дозволила іміджмейкерам себе умовити користуватися хоч якийсь косметикою, щоб не зливатися з оточуючими колегами-чоловіками [3].

Президент Фінляндії Тар'я Халонен – це ще один представник сімейства імідж-мишок. Завдяки своїй приголомшливій енергійності і "домашності" вона двічі займала настільки високий пост, але при цьому подати себе як жінку вона не вміє. Цей імідж "матері нації" дуже імponує фінам.

Зовнішність жінок-сексуальних символів часто грає набагато більшу роль, ніж їх якості у вирішенні політичних питань. Такі жінки нерідко легковажні і безграмотні в політичній сфері, але компромісні і привабливі, за що і отримують громадські почесті у вигляді державних посад.

Екс-президент Латвії Вайра Віке-Фрейберга являє собою яскравий приклад того, що професіоналізм легко підмінити яскравим іміджом. Вона має чудовий одяг виготовлений за власними ескізами. Вона категорично ненавидить "мишачий" колір і обожає все яскраве і кольорове, що не вписується в канони політичної моди. Це той випадок, коли політичні промахи пробачаються завдяки яскравій зовнішності. Вайра Віке увійшла в історію як політик, що ідеально одягається і абсолютно не обтяжений перемогами на політичному фронті. [2].

Існує думка, що жінки-політики зосереджені лише на своєму зовнішньому вигляді і жіночому образі, глибоко консервативні, не прогресивні, а власну публічність використовують лише для того, щоб демонструвати розмаїття нового гардеробу та декоративної косметики. І, як стверджує український журналіст Остап Дроздов: «Та, хто є берегинею, ніколи не зможе кинути виклик системі». [1].

Звичайно ж, багато ситуацій політичного життя банально зобов'язують українських жінок-політиків бути тими, ким вони є. І поки політиків обирає народ, кандидати будуть намагатися відповідати стереотипам населення. Таким чином, демонструючи де-юре відданість політичним цінностям, а де-факто залишившись на

рівні «3 К»: з німецької «Kinder, Küche, Kirche» означає «діти, кухня, церква». Насправді, жінка-політик часто поєднує неможливе.

Загалом прикро вражає кількість жінок-політиків у національних законодавчих органах, адже право бути обраним поєднується з правом обирати з урахуванням будь-яких варіантів ліберальної демократії. Фактично, спричинена історичною традицією мізерна кількість жінок у політиці продовжує відображати забобони партій і населення, наділеного правом голосу. Глибоко вкорінені бар'єри перекривають жінкам широкий шлях політичної кар'єри. «Жіночій половині» відводиться у партіях частіше роль «групи підтримки», ніж лідера. Зазвичай жінки отримують менше голосів, ніж чоловіки, навіть за умов, що ті не виступають за суто жіночі проблеми. Якщо ж вони займають феміністські позиції, то їхній успіх, відповідно, ще мізерніший. Пояснюється це саме тим, що такі жінки оцінюються в очах переважної кількості виборців як конкурентки чоловіків, що несуть крах для традицій, сім'ї. Отже, перед нами постає проблема гендерної нерівності.

Розглядаючи світові масштаби, можна визначити, що жінки займають 22% парламентських крісел. Проте цей показник досить відрізнятиметься, якщо порівняти країни всередині континентів і самі континенти. Наприклад, у парламентах Європи (Бельгії, Швеції, Ісландії, Фінляндії, Норвегії) частка жінок вважається найбільшою і складає 40%-44%. Помітно нижчими є показники в Румунії, Угорщині, на Мальті, на Кіпрі – 10%-13%.

Проте в Південній Америці і в Африці зафіксовано найвищі показники статевої рівності. Наприклад, в Африці, рекордно велика частка жінок, 58%, у Руанді, Демократичній Республіці Конго (8%), Нігерії (6%). Подібна ситуація помітна в Південній Америці: жінки в Болівії отримали 52% місць у парламенті, тоді як у Бразилії – всього лише 11%. [5].

Жінки – члени парламенту з президентом Руанди Полем Кагаме.

З огляду аналізу досвіду країн зі значною часткою жінок у парламенті виділяють у сприянні гендерній рівності два основних фактори:

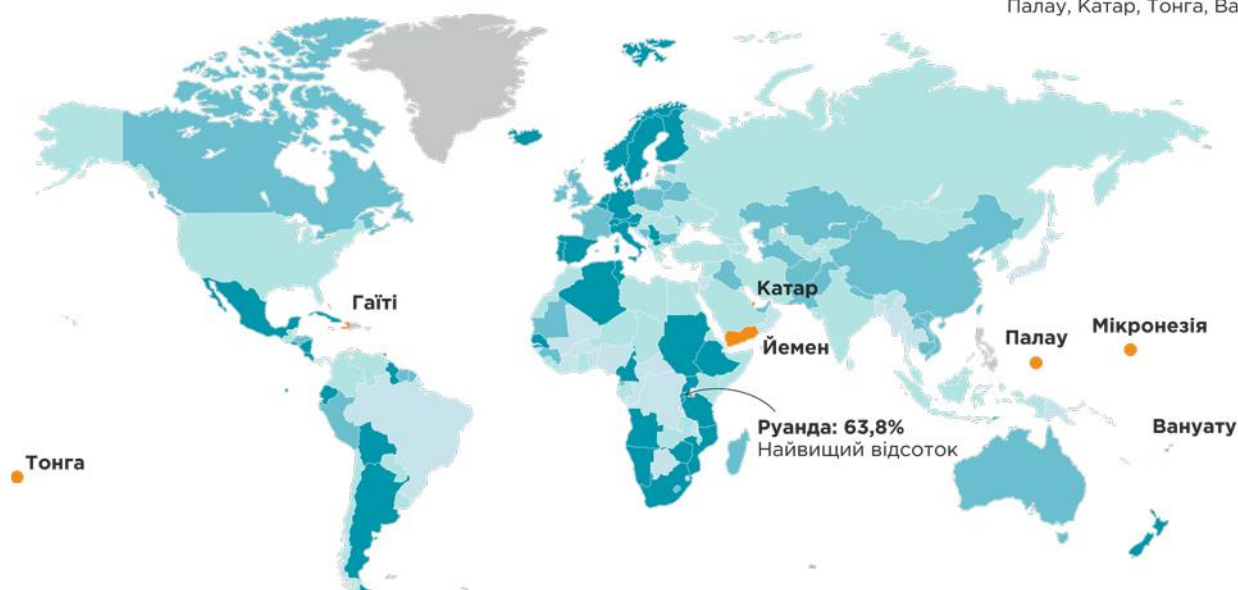
1) наявність жіночого руху, що здатний ефективно залучати жінок у політичну діяльність;

2) державна настанова, що підтримує жінок у політиці, а також позитивне ставлення самих партій до гендерної рівності.

Якщо жіночий рух – це добровільна справа і державою фактично не контролювана, то підтримувати жінок-політиків уряд все-таки зобов'язаний. Як правило, передбачається введення гендерних квот, що забезпечить тимчасове збільшення частки жінок у владі.

Такі гендерні квоти бувають добровільні, або передбачені законом. У першому випадку вони можуть вводиться як у виборчих списках партій, так і на рівні парламенту (резервують певну кількість місць для жінок). В країнах третього світу зустрічаються частіше жорсткі законодавчі квоти на парламентські місця. Завдяки таким квотам у парламенті Руанди частка жінок складає 63,8%, в Афганістані сягає 25%, а в Іраку – 27%. [5].

Представництво жінок у нижній палаті чи в унітарному парламенті в 2016 році

Джерело: дані Міжпарламентського союзу по представництву жінок в нижніх палатах та унітарних парламентах в 2016 році

- The Washington Post

Проблема ж лідерства жінок у політиці полягає не в тому, що їх мало на державних і муніципальних посадах в цілому, а в тому, що вони не займають провідних посад. Так само йдуть справи і в партіях, в чиїх регіональних відділеннях можна знайти багато жінок, але депутатами федерального або регіонального парламенту з них стають одиниці. Жінки, фактично, складають всього лише обслуговуючий апарат і забезпечують процес прийняття чоловіками рішень. На

державних і муніципальних посадах жінок значно більше, ніж чоловіків, і саме цей факт є головним аргументом, коли той чи інший чиновник намагається продемонструвати відсутність дискримінації жінок.

Отже, світова політика та процес управління пронизані стереотипами, що становлять низку перешкод для жінок-лідерів на шляху просування до керівних посад та вищих органів влади. Ми бачимо, що численні законопроекти стосовно забезпечення гендерної рівності не вирішують проблеми і вона надалі залишається досить актуальною та потребує наступних досліджень у даному напрямку. Важливою умовою зміни ситуації в суспільстві на краще є підготовка жінок до участі політичної діяльності, проведення роботи стосовно формування культури суспільства, адже розвиток демократії можливий тільки завдяки рівноправній участі як жінок, так і чоловіків на арені політичного життя. Вагомий внесок становитиме поступове створення та зміцнення саме позитивного іміджу жінки-політика, адже тоді демократизація життя у суспільстві стане реальною, динамічною та результативною. Необхідно змінювати укорінені стереотипи у свідомості представників обох статей на їхні рольові функції у суспільстві, а саме: активно працювати зі ЗМІ, посилювати через них позитивний образ жінки-політика.

Будуть жінки-політики повноцінними суб'єктами політичного життя, здатними проявити твердість духу і не втратити жіночу привабливість або так і залишаться переважно в якості гарного оформлення чоловічих політичних ігор – покаже час, проте хочеться вірити, що жінки займатимуть гідне місце в політичному житті.

Список використаної літератури:

1. Андронік Л.Д. Зарубіжний досвід участі жінок у політиці / Л.Д. Андронік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35/Andronik.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
2. Головацкая А.А. «Политика» женского рода / А.А. Головацкая // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://labipt.com/politics-is-feminine/>
3. Микитко О. Вплив гендерних стереотипів на статус жінки-лідера в сучасному українському суспільстві. / О. Микитко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/27_41.pdf
4. Миронов Л. Женский имидж политика. / Л. Миронов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newlookmedia.ru/?p=23082>
5. Солодова Д. Женская доля: Как распределены места в парламентах мира. / Д. Солодова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://birdinflight.com/ru/infografica/zhenskaya-dolya-kak-raspredeleny-mesta-v-parlamentah-mira.html>